

Jānis Akuraters

TAISNIBAS MEKLETAJI.

Skatu luga trijos cēlienos, priekš bērniem.

PERSONAS.

Austra, 12 gadus veca meitene.

Elza, } māšas, drusku jaunakas kā pirmā.
Jūlijs, }

Austras pamāte.

Jānis, klaidonis zēns, ap 12 gadus vecs.

Andrejs.

Atis, lielaks zēns.

Valdemars.

Skolotajs.

Austras tēvs.

Kāds strādnieks.

Bērni: zēni un meitenes skolas gados.

Notiek tagadnē, Kurzemē.

Pirmais cēliens.

Skatuve: Istabiņa ar izbalinatām sienām. Šur tur jau baltinājums atvēlies un atiris un sienās redzamas šķirbas. Dibenā durvis no āra. Pa kreisi durvis uz otru istabu. Labajā pusē logs, pa kuŗu redzamas pļavas un pakalni. Pie loga neliela gulta ar baltu spilvenu, — virs tās, pie sienas, dažī savituši vaiņagi. Kreisajā pusē gar sienu vienkāršs solis un mazs galdiņš. Pie gultas neliela kaste un pāris vecu niedru krēslu. Apgaismošana vāja. Gultas galvgalī plauktiņš, piestiprinats pie sienas, uz tā dažas grāmatas.

Austra sīciņa meitenite, viegli ģērbusies, stāv pie loga un iņkojas ārā. Kas tur par saules gaisu ārā un smarša cik viegla! Un zilais gaiss un baltie mākonīši!.. Visur dziesmas, visur prieks un silta vasara. Visiem līgsmi un labi, — tikai man it kā kaut ka trūkst. — Neglauda mani vairs mātes mīļās rokas, nestāsta man viņa pasaku — viņa tagad aiz akmens vaļņa kapsētā. Un kad iedomāju visu nākotni, priekšdienas, tad man liekas, ka saule būtu auksta un puķes bez smaršas. Domā. Uz skolu arī vairs netikšu, citiem tur mācīties un līgsmot, man tagad būs gaŗas nebeidzamas darbdienas. Paņem grāmatiņu no plaukta, uzmetas uz gultas un sāk lasīt.

Pamāte ienāk pa āra durvim, izpurušiem matiem, un klie dz. Kas tad nu! Atkal šī mūžīgā gulešana un slinkošana ar grāmatu rokā? Es tev parādišu grāmatu! Tik vien zinasi, kā maizi ēst un slinkot bez darba. Paķer slotu no kakta un skrien Austrai klāt, kuŗa iztrūkusies dreb un ņaceļ rokas pret pamāti. Pamāte tai sīt pa pleciem ar slotu. Še tev nu! Istaba neslaucīta, ūdens ne lāsītes kukņā, bet tu man te gulesi. Sīt viņu, Austra sāpīgi ieklie dzas.

Austra. Ai, negulešu vairs, negulešu... strādašu.
Raud.

Pamāte. Un šitās tavas grāmatas, ka nevienas vairs te nebūtu! Es šodien ar viņām krāsni izkurinašu. Salasijusi tādas lūžas pa malu malam un tad to sauc par gudribu! Nedomā, ka tev te laiks būs sēdet un lasīt. Izgulejies diezgan, kad tava labā mamma bija dzīva, bet tagad es tevi padarišu par cilvēku. Redzet negribu šo kankaru! Grūž ar slotu grāmatu plauktā, grāmatas nokrīt uz gultas un zemē; spārda ar kājam. Uz krāsni nes tūlīt!

Austra lūgdamās. Vai, vai! Nelasišu vairs, nelasišu, tikai nemet krāsni. Aiznesišu projam, nolikšu... Nevienam neriebs. Nemet tikai viņas krāsni. Sāk lasīt grāmatas kopā.

Pamāte. Nu, paņem ar', bet to es tev saku, ja vēl vienu vienīgu reizi redzešu tās blēņas, tad es tev!.. Skaties, ka tu man drīzak būtu pie darba. Ūdeni pienes un tad eji drēbes mazgat! Tfu tāda bērna! Aiziet pa āra durvim.

Austra acis slaucidama lasa kopā grāmatas, tad paceļ gultas maisiņa galvgali un sabāž tur visas apakšā, nokārto apsegu, iespiež galvu spilvenā un šņukst. Pa āra durvim ienāk skolotajs, jauns cilvēks, rokās mazs spieķītis, galvā platmale.

Skolotajs sveicinādams. Labdien, Austra! Ilgi tevi neesmu redzejis, nācu palūkot, ko tu dari. Austra uztrūkusies skatas uz viņu, skolotajs tai saņem aiz rokam. Mana mazā, labā Austra! Bet kas tad tev? Sarkanās acis un asaras! Austra, bet tu tak teici vairs neraudat pēc mātes, tu man to apsolijs. Mātei taču vairs nekas nekāit.

Austra skatas uz viņu. Ak... neraudu es pēc mātes, es raudu par savu dzīvi; tagad man viņas vairs nava.

Skolotajs uztraukts. Austra! Par dzīvi! Ko tad tu zini no tās? Pie sevis. Nesaprotu. Bet nāc nu, pastāsti man, parunasimies... Tu man biji tik laba. Velk viņu līdz un nosēstas uz sola. Austra stāv tam pretim.

Austra. Neka nezinu, tikai zinu, ka man nava vairs dzīves. Dzīve man bija, kad mana māte dzīvoja.

Es biju līgsma un brīva. Viņa mani apgērba tirām jaunām drēbēm un laida uz skolu. Un kad es no turienes pārnācu, viņa mani uz ceļiem aukleja, viņa man puteklus no vaigiem noslaucīja. Viņa man pasakas un teikas stāstīja, kamēr es, klausoties, iemīgu kā saldus sapņos. Pa mežu, pa pļavu un upmalu man bija brīv iet, un kā man tikās klausīties, kā vēji šalca mežā, kā bitītes duneja pļavā un kā upes melnā dzelme griezās... Ta bija mana dzīve. Tagad man ir cita. Dien' no dienas smagi darbi, rokas un krūtis sāp! Un tad kļiedzieni un draudi... Ta nava mana dzīve. Mana ir pagalam! Sāk atkal šņukstet.

Skolotajs. Austra, Austra, paklausies, ko es tev pateikšu. Neraudi, paklausies. Vēl tev daudz labu dienu priekšā... Drīz būs svētdiena. Ja?

Austra skumji. Būs...

Skolotajs. Un upmala balta un sarkana no ziediem, tur ir labi atpūsties. Es dzirdeju, ka citi bērni iešot zaļumos palīgsnot. Aiziesi arī tu un atstāsi savas skumjas. Un nāks tak kādu reiz arī cita dzīve.

Austra. Nenāks. Mana dzīve mani veda arvienu uz priekšu, arvienu uz skaistakām vietām. Es mācījos un man bija tik labi daudz, daudz zināt, man gribejās arvienu tālak. Tad es domāju, kad būšu liela, ierīkošu sev pavisam citādu dzīvi nekā tādu, kas te redzama. Še man nepatīk. Vienmēr asaras, sāpes un nabadzība. Mana dzīve būtu bijusi gaiša un spodra kā saule, es viņu būtu tādu meklejusi... Bet tagad es vairs nevarēšu mācīties, tagad es būšu tāda kā visi: netīra, nelaimīga un man nebūs ne prieka... Skatās uz sevi. Un arī jūs man būsiet sveši. Neteiksiet man neviena vārda.

Skolotajs domā; aizkustināts. Austra, vaj tu dzīvotu pie manis, skolā, ja tev tēvs ļautu. Ko domā?

Austra. Ak, mūžu es tur dzīvotu.

Skolotajs. Un es tevi mācītu. Tu biji viena no

manām labākajām skolniecēm. Tu mani labāk sa-
prati nekā citi, skumji man ir bez tevis. Lūdz, Austra,
tēvu, lai viņš tevi laiž vēl. Es nekādas maksas ne-
ņemšu un nevienam neļaušu par tevi rūpeties, es
būšu tev mātes vietā. Vaj tā?

Austra priecīgi. Ak, cik tur būs labi! Viss tur
tik gaišs un patīkams. Un tad es savas grāmatas
uz turieni arī aiznesīšu. Tur viņas neviens nemetīs
krāsni.

Skolotajs. Vaj tad šē?..

Austra. Ja. Pamāte gribeja mest krāsni, es tikko
paspēju noglabāt savā gultiņā.

Skolotajs. Nabaga bērns!.. Ja, tad runasim ar
tēvu, un ja viņš būs ar mieru, tad aizej un pasaki
man.

Austra bēdīgi. Nezinu... Tēvs dzer daudz deg-
vīna un saka, ka viņam neesot naudas.

Skolotajs. Nu, tad es raudzišu kā nebūt. Un
tad mēs tavu dzīvi atkal izcelsim no kapiem. Smaida.

Austra. Ja. Paliek līgsma.

Skolotajs pieceldamies. Nu, tad dzīvo vesela un
neraudi vairs. Sāksim drīz smieties. Uzliek cepuri un
iziet pa dibena durvim. Austra to pavada un tad atgriežas
atpakaļ.

Austra smaidīdama. It kā saule būtu siltak iespi-
dejusi istabā, it kā skaistaka vasara būtu. Ja, kad
tas tā būtu patiesībā, tad manas labās dienas būtu
atpakaļ griezušās. Bet tēvs gan manis nelaidīs. Man
tagad jādara visi darbi, tā ka nevaru atrauties no
mājas. Bet, varbūt, tomēr. Skatas pa logu. Kas tad
tur nāk? Jūliņa, Elza... Ka gan viņas te meklē?
Vaj mani apciemot nāks? Iet ātri uz durvju pusi; tai
pretim ieskrien Andrejs, jautrs puika, tikai ļoti lielmanīgs un
lepns. Viņš priecīgs un sasarcis. Aiz viņa nāk abas meitenes.
Elzai rokā aizsainis. Jūliņa ar puķem. Aiz viņiem vēl citi bērni,
tie paliek ārpusē.

Andrejs ieskriedams. Ha, ha, ha... Tad tu šē
dzīvo, gudrā Austra! Šitadā mālu būdā! Un skolā

tad tik lepna un nopietna. Nu, es ar tevi gan nemītos. Plikšķina ar pātadziņu, kas tam rokā, un skatas pa istabu apkārt.

Elza. Labdien, Austrā! Ķeŗas tai ap kaklu. Kā man tevis žēl, ka tev tagad tik grūti klājas. Bet nu esi jautra: nākoŗu svētdien mēs iesim zaļumos, visi bērni, cik vien mūsu sādžā. Tad būs prieki! Un tev arī jānāk līdz. Tu zini, tur uz pļavas, dārza malā zem lielā ozola? Ko? Jā?

Austrā. Ak, labprāt, ja tikai tieku uz turieni.

Jūliņa. Nerunā nu par to. Nopuŗķosimies ar puķem no vietas, vaj tad tagad to trūkums. Un tad dziedāsim, ka viss gaiss trīcēs.

Andrejs. Vaj tu zini, Austrā, vecais Dreimanis man apsoliņās ar savu pijoli atnākt. Grieziŗot no visa spēka. Sāk tikko manami lēkat un svilpot kādu jautru meldiju.

Elza. Un paskat' ŗurp, kādas man rotas māte atveda no pilsētas. Attaisa groziņu un rāda Austrai. Skaties, lūk, ŗitās ķēdes esot no jaunā zelta, bet mirdz vēl labak kā zelts. Tā aplikŗu ap kaklu. Rāda. Un tad vēl tāda lente ar', gaiŗi zila, gaŗa, gaŗa — Rāda. Jūliņai arī tādas lietas! Vaj zini, kad tādas rotas uzliek, tad ir gan prieks. Es neka labaka nezīnu pasaulē. Ko tu domā, vaj būs vēl kādai tik dārgas rotas?

Austrā. Man jau nebūs. Nezinu, vaj tad vareŗu iet ar jums?

Elza saĩgusi. Nu, par ko tad ne! Kad tevi negribetu, mēs nemaz nebūtu ŗurp nākuŗi. Priecasimies kopā.

Andrejs. Tikai visi zem manas komandas. Ka ne, aizdĩŗu projam, — beigta lieta! Uz Elzu. Nu, vaj nāksiet mājās! Jūs jau nevariet beigt vien pļapat, kā jau daŗdien sievieŗi. Izskrien pa durvīm. Dzirdams, ka viņŗ dzied.

Jūliņa. Nu, ardievu, Austrā! Aiziesi?

Elza salasidama rotas kurvitī. Skolā tu nerunāji. Tāda vien lepna . . . Nu, kā gribi. Ardievu! Iziet abās ar Jūliņu. Austra paliek istabas vidū un domā.

Austra klusu. Ja . . . Prieki tik un rotas. Un visiem tik labi, tik labi . . .

Priekškars krīt.

Otrais cēliens.

Skatuve: Zaļa nora. Tālumā mežs. Labajā pusē ozols, otrā pusē līdzenums. Gaiša saules dienas dekorācija.

No labās puses uznāk bērni gaišos apģērbos, trallinādami un smiedamies. Meitenes pušķojušās lentem un vainadziņiem. Zēni zābakos un jaunus svārkos. Elza mirdzošām ķēdem ap kaklu, Jūliņa un Austra, — pēdejā vienkārši ģērbusies un domīga.

Elza. Stājaties riņķī, meitenes, parotaļasimies. Nem dažas aiz rokam.

Kāda cita. Labak ko nebūt citu, es jau lēkādama tīri vaj nokusu.

Kāda cita. Labak — dejosim.

Jūliņa. Vēl jau nava muzikanta, kas tad mums spēlēs?

Kāda cita. Dziedasim, dziedasim! Nu, par lakstīgalu, par vasaru kaut ko. Iesāk: „Lakstīgala kroni pina Manā rožu dārziņā . . .“

Elza. Ne, mēs labak . . .

Andrejs ienākdams. Jūs neka neprotiet. Mēs tagad dziedat negribam un dejojot arī ne. Mēs iesim skrieties un lēkties. Pēcāk, tad dejosim.

Elza. Nu, tad mēs iesim kroņos, meitenes. Pie upes zied smaršīgs āboliņš un kuplas vijgriezes. Un tauriņi lido un vizuļo saulē . . . No dzelmes arī mums bailes nebūs. Pasakās tikai stāsta, ka tur ūdens meitas . . . Dodas skriešus uz kreiso pusi.

Citas. Ja, iesim, iesim. Aiziet trokšņodamas uz kreiso pusi. No labās puses uznāk Jānis, nabadzīgs zēns, iesaukts

par klaidoni. Videja auguma, bieziem tumšiem matiem un patīkamam seju. Ģērbies ne visai glīti. Kājās nonēsatas kurpes.

Jānis līgsmi un sirsnīgi. Labdien, biedri! Es arī gribu ar jums iet zaļumos! Ko tad iesāksim?

Andrejs nēlaipni. Labdien. Uz biedriem: Ko tad tas nevēga te meklē? Vienmēr ķīldojas. Uz Jāni: Nu, ka gribi, vari palikt.

Valdemars. Labdien, Jāni! Tas ir jauki, ka tu arī šē. Sniedz viņam roku. Tu jau tā reti, kad tieci brīvībā. Pieiet un sarunājas ar to.

Andrejs. Nu, kas ir, kuŗam vieglakas kājas! Skriesim. Bet papriekš vajaga iecelt tiesnesi, kas visu izspriež.

Valdemars. Jāni par tiesnesi. Viņš taisnigaks par citiem un gudraks par mums visiem.

Andrejs smejas. Ha ha ha... Tad ta tiesnesis būtu! Klaidonis par tiesnesi. Es gan tādā nepaklausīšu. Aizgriežas projam.

Jānis. Ne, Valdemar, tiesnesim vajaga būt cēnitam no visiem.

Atis. Nu, ko tur tik daudz. Andrejs būs par tiesnesi. Te viņa plāva.

Citi. Ja, Andrejs, Andrejs!

Andrejs atgriezdamies. Vaj visi tā ar mieru?

Visi. Ja, ja.

Andrejs nostājas pie ozola. Nu, labi. Te mana vieta. Un kuŗš manis neklausīs, to ar šito tiesašu. Rāda uz savu pātadziņu. Tagad stājaties rindā un tad skriešus līdz tam bērzam, tur. Rāda uz kreiso pusi. Kuŗš pirmais, tas uzvaretajs! Seši zēni stājas rindā. Nu, viens, divi — — trīs! Zēni aizskrien uz kreiso pusi; Andrejs stāv pie ozola un gardi nosmejas. Dzirdams troksnis, smiešanās un kāda raudulīga balss. Pēc laiciņa zēni nāk atpakaļ.

Visi līgsmi. Atis pirmais! Atis uzvaretajs!

Atis lielīgi. Re, ka noskrēju... Bet ko tur tas Valdemars pa kājam vien pinas, gandrīz mani aizkavē ceļā. Pienāk Valdemars ar Jāni; pirmais slauka acis, it kā raudadams, Jānis viņu ved pie rokas.

Jānis. Valdemars uzvareja. Es redzeju . . . Visi redzeja, tikai Atis viņu sagrāba un atrāva nost un nogrūda pie malas. Viņš lielaks un stipraks, bet tā nevar darīt . . .

Andrejs bargi. Klusu tu! Man nākas te spriest tiesu. Un man arī liekas, ka Atis bija pirmais. Kur tad Valdemars, tāds mazs puika, varetu viņu noskriet?

Citi. Nu, lai ir tā, kā Andrejs domā.

Jānis uzbudināts. Ne! Tiesnesim vajaga būt taisnam! Citādi mums nekāda prieka nebūs.

Andrejs. Bet man vara un es daru, ko gribu! Saproti?

Jānis. Tiesnesis bez taisnības nava tiesnesis, viņš ir varmāka. Varmākam mēs neklausīsim! Uz Valdemaru: Vaj ne, Valdemar? Nāc, iesim, vēl mums citur vietas būs diezgan . . .

Andrejs. Kā tu drīksti tā runāt! Blandonis tu! Un kas tevi te aicināja? Tu vienmēr tikai ķildoties gribi . . .

Jānis. Negribu ķildu celt, bet tikai taisnības gribu. Un tev viņas nava. Grib iet.

Andrejs. Klusu! Dusmās. Nemiet viņu cieti! Sodīt to vajaga. Tu drīksti man pretim runāt! Zēni satur Jāni, un tas, raudamies, pakrīt. Andrejs viņam sit divas reizes ar pātagu. Jānis sāpīgi iekliedzas un sāk šņukstēt. Citi paliek klusu un atraujas nost. No kreisās puses nāk meitenes, priecīgi smiedamas, ar puķem rokās. Apstājas.

Austra izbijusies. Kas te bija?

Citas. Kapēc Jānis raud? Apstājas ap zēniem un jautā viena otrai. No labās puses dzirdama vijoju spēlēšana. Polkas takts.

Andrejs braši. Ē, ko te ar tādiem niekoties. Tur vecais Dreimanis ar pijoli jau nāk. Iesim visi dejoj. Grib būt priecīgs. Bet viņa vairs nelaidīsim. Viņš man pretojas. Iesim!

Elza, Jūliņa un citas meitenes. Ja, iesim. Dodas lēni uz labo pusi. Arī zēni aiziet. Paliek tikai Austra, Jānis un Valdemars.

Austra pieiet pie Jāņa. Jāni, kapēc tu raudi?

Jānis sapemdamies. Es jau vairs neraudu. Bet man ir tik grūti, man te vairs negribas palikt.

Austra. Kapēc?

Jānis. Es gribeju, lai visi būtu priecīgi, arī mēs mazākie. Es jau teicu taisnību, ka Valdemars bija pirmais, bet tas Andrejam nepatika. Viņš mani sita. Bet ej tu arī un laid mani vienu. Pieiet pie ozola un piespiež pie tā galvu.

Austra pieiet pie viņa. Jāni!

Jānis neatskatīdamies. Nu, ko tad tu teiksi?

Austra. Es arī neiešu pie viņiem. Lai viņi priecajas. Es iešu labāk mājās.

Valdemars nāk tuvāk. Un arī es vairs neiešu. Uz Jāni: Vaj tev stipri sāpeja?

Jānis. Ne, Valdemar. Sītiņi man vairs nesāp, bet man žēl... Man sirds sāp... Par ko tad viņi nevar iztikt, nedarīdami citiem pāri? Ak, kad es būtu tiesnesis! Nevis tāds kā Andrejs, bet liels un varens, tad es spriestu taisnību. Bet te viņi daudz melo. Tur, kur es mazs dzīvoju, — tur bija labi.

Austra. Tiesa gan. Man viņi šodien aicināja šurp un teica, ka mani mīlot. Bet viņi meloja. Es redzeju, ka viņiem nepatīk manas vienkāršās drēbes un mana nabadzība... Bet skolā mūs nemācīja glaimot un melot, un tomēr viņi to zina.

Jānis. Viņi to mācas no lielajiem. Mans saimnieks mani bez iemesla lamā un sit, bet citus viņš aizstāv, tapēc ka tam tā patīk. Aizvakar viņa bērni, dienvidū spēledamies un plēsdamies, bija nolauzuši ābelei zaru ar visiem āboliem. Saimnieks mani pasauca un teica, ka es to esot izdarījis, ābolus zagdams. Es teicu, ka nekad vēl neesmu zadzis, un teicu, ka viņš melo. Par to viņš mani sita... stipri — ar koku tā, ka es guleju labu laiku bez samaņas un nezīnu, kā atmodos. Lūdzu Dievu un raudāju, bet palīdzības man nekur nebija. Un šodien

es te gribeju atrast prieku pie saviem skolas biedriem, bet neka . . . Viņi arī visi melo. Viņi iemācījušies netaisnību. Domā. Bet vaj jūs arī ziniet ko par taisnības zemi?

Austra. Daudz pasaku es zinu par to. Bet tās ir tikai pasakas.

Jānis. Nava visas pasakas. Ir tāda zeme, es viņā dzīvoju, tikai tālu, tālu tā ir.

Valdemars. Tur taisnība esot uz stikla kalna.

Jānis. Ne, pie cilvēkiem. Es jums pastāstīšu. Skatas apkārt. Bet būs jau drīz vakars. No labās puses arvienu vēl spēlēšana, troksnis un smieklī.

Austra. Jāni, mēs bāra bērni. Atnāc kādu reiz pie manis, parunasimies. Es vairs uz skolu netikšu. Man tagad jastrādā smagi darbi.

Jānis. Arī es netikšu. Mani nelaidīs ziemu. Saimnieks teica, ka es neesot tik daudz nopelnījis, ka varetu laist mani skolā, bet es pat naktīm neguļu, strādāju visus darbus, ko liek . . . Ardievu, Austra. Nāks tak mums arī reiz labakas dienas . . . Kad būsīm lieli, tad gan vairs necietisim. Uz Valdemaru: Iesim, Valdemar, uz mežu, tur tagad jauki, tur viss skan un smaršo un koki šalc. Tur arī mums būs labi. Pasēdesim vieni, es tev pastāstīšu, kā es senak dzīvoju.

Valdemars priecīgs. Šodien iesim! Šodien mums prieka diena! Aiziet abi uz kreiso pusi. No labās — muzika un dziesmas. Austra apsedz seju ar rokām un paliek stāvēt.

Priekšskars krīt.

Trešais cēliens.

Skatuve: Kā pirmā cēlienā. Vakars. Austra sēd viena istabā un ada kaut ko; uz klēpja tai grāmatīņa, kurā tā, strādādama, lasa.

Austra paceļ acis. Metas tumšs. Man vēl darbs nebeigts . . . Vēl daudz, ko darīt . . . Nu visadā

ziņā dabušu rājienu, kad pamāte nāks mājās. Pieceļas, paslēpj grāmatīņu zem spilvena, iededzina mazu lampiņu un noliek to uz galda. Tā... Bet šovakar gan lūgšu no tēva, lai mani laiž skolā vēl nākošu ziemu... Cik tur būtu labi! Sāk steigšus strādat.

Tēvs ienāk pa āra durvīm omulīgā stāvoklī un slēpj kaut ko svārku kabatā; cepure atslīdejusi uz pakauša. Nosēstas uz sola un atlaižas pret sienu.

Austra pieiet tam klāt. Nu, tēt... Kur tad tu šodien biji? Tu gan esi ļoti piekūsis? Bet es tev... es tev gribeju kaut ko teikt...

Tēvs netaisni. Nu, ko tad tu teiksi?

Austra. Miļo tēt, vaj tu mani laidisi skolā vēl vienu gadu?

Tēvs. Ā! Tev tik ta skola. Skaties, tev jau nav ni labu drēbju, ko uzvilkt, kur tad tu iesi? Un man jau i ar nava nika... Liec mani mierā. Nevaru tev nikā palīdzēt.

Austra. Ar vecām drēbēm arī var iet skolā un ar sausu maizes garoziņu. Es iztikšu kā nebūt.

Tēvs strupī. Teicu, ka nevar, un diezgan!

Austra raudoši. Bet es tik daudz strādāju un pelniju. Visu pati padariju un man tomēr nebūs ne mazākās brīvības. Miļlais tēte, laid mani vēl vienu gadu. Grib viņam bučot rokas.

Tēvs. Ēst nav ko, uz skolu grib iet. Negudra laikam esi palikusi?

Austra. Nepērc, tēt, tikdaudz degvīna. Degvīns esot neveselīgs... Nāves zāles. Varbūt, tad mums būtu vairāk naudas. Skatas nevainīgi tam acīs.

Tēvs dusmīgi. Vaj klusesi! Ko tu zini no tādām lietām? Labak strādā — ja ne, iešu un... Tad dabusi gan atkal krietnu drāzienu. Māte drīz nāks mājās. Pieceļas un iet uz durvīm pa kreisi.

Austra. Mana māte nenāks. Un citas mātes man nava. Papņem darbu; tēvs iziet. Pagalam, manas baltās dienas pagalam. Mūžu man janes netaisni vārdi un

sitieni un jaaizmirst viss cits. Raud. Nava taisnības, nava... Āra durvis iečīkstas un pavežas. Austra izbijusies, grib slēpt grāmatu, bet ta nokrīt zemē. Durvis no jauna atveras un lēni pa tām ienāk Jānis, bailīgi apkārt lūkodamies.

Austra. Ai, Jāni... Tu... Un es izbijos, domāju, ka pamāte. Slēpj grāmatu. Kapēc tu tik nedroši?

Jānis slauka ar autiņu pieri virs labās acs. Ja, nedrošs, kā suns. Tapēc, ka mani visi sit kā lopu. Nekur nevaru būt drošs, neviens par mani nestāv...

Austra. Bet kas tad tev tur? Asinis!..

Jānis. Nekliedz, Austra... Es pārgāju mājās vēlaku. Mēs ar Valdemaru bijām mežā... Saimnieks man prasīja, kur es tik ilgi bijis. Teicu, ka biju pie citiem, papriecaties. Viņš kļiedza, ka es apkārt vazajoties... Rikste viņam bij rokā, viņš man sita taisni ģīmī... Asinis, tas nekas... Es daudz varu panest. Bet klusu, ka neviens nezina, ka es te esmu... Es izbēgu.

Austra. Ak!.. Atsēdies še, Jāni, uz sola. Labi tomēr, ka tu atnāci. Slauka acis un sakārto matus.

Jānis. Tu raudaji, Austra? par ko tad? Slauka pieri.

Austra. Es lūdzu, lai tēvs mani laiž skolā, bet viņš palika dusmīgs. Un tad es atmīņojos pērno gadu, kad man bija tik labi un tapēc...

Jānis. Atminos ī es senos laikus un tad man paliek skumji un bēdīgi un vienmēr kaut ka gribas. Bet es vairs neraudu, jo velti ir raudat. Uz asaram cilvēki negriež vērības. Kad man ir grūti, tad es domāju, kā varetu sev palīdzēt. Tagad es domāju iet uz savu dzimtenes zemi, tur man bija daudz, daudz labak.

Austra. Bet kur tad ir tava dzimtene? Neviens nezina, no kurienes tu esi. Citi saka, ka tev ne tēva neesot. Vaj tu tālu dzīvoji?

Jānis. Bija man tēvs un laba māte un skaista māja ar dārzu. Ē, kā tur es dzīvoju. Te, Austra, ir tik drūmi pie tevis, istabā, bet ārā tagad ir sarkani

mākoniši, vēsa rasa un zvaigznes. Tur labi. Tāpat bija tur viss, kur es dzīvoju. Un brālis un māsiņas arī man bija. Ikkatru dienu mēs gājām pa mežu un pļavam un gavilejām. Un svētdienās gājām visi uz baznicu. Es vēl visu it skaidri atminos. Baznīca bija ozola mežā, balta, ar mazu tornīti un kapsētu visapkārt. Logi bija no zaļiem un sarkaniem stikliem un ērģeles tā dziedāja kā tikai sapnī var dzirdēt. Bet baznīcas dibenā bija Pestītājs un tam apkārt bērni, tādi mīlīgi, smaidošām sejam, ka man arvien uz viņiem tikās skatīties... Toreiz visi mani mīleja un priecājās. Visi, kas nāca pie mana tēva, bija labi un skaidri cilvēki, bet no tās reizes mani neviens nav glaudījis.

Austra. Un kā tad tu tiki še?

Jānis. Nezinu vairs labi. Kādā dienā pie mana tēva atnāca sveši cilvēki, rakstīja, sprieda un aizbrauca. Pēc kāda laika mēs aizgājām no mājam. Māte mani atstāja pie kādas vecītes, bet tur man bija jacieš bads... Es izbēgu un mekleju tēva un mātes, bet neatradu. Salu un raudāju, kamēr nonācu te un jau četrus gadus te dzīvoju. Ar pātagu man maksā par manām pūlem.

Austra domadama. Toreiz arī man bija tāpat labi...

Jānis. Un tagad, Austra, es nācu tev kaut ko pateikt: es tagad gribu iet uz turieni, aiziet pavisam. Es te vairs ilgāk nevaru dzīvot. Kad es domāju, cik tur bija labi, tad man liekas, ka sen, sen jau vajadzēja aiziet... Bet tev, Austra, arī jānāk līdzi. Arī tev te ir grūti... Visiem citiem ir labi, tie lai paliek.

Austra. Arī es? Vaj tad man arī tur labi būs?

Jānis. Zinams, būs labi. Es dzīvošu tēva mājās. Paprasišu tiem cilvēkiem, gan man pateiks, kur mājas, it labi es atminos kāda viņa bija. Tur arī manas māsiņas būs. Kā viņas priecāsies! Tur, Austra, ir taisnības un prieka zeme, kur es mazs

dzīvoju. Tur visi ticeja Dievam. Bet kas tad te? Zvēri. Mans saimnieks katru svētdienu iet baznīcā un dzied svētas dziesmas, bet katru dienu lamajas un plēš, kur vien varedams. Un visi te tādi.

Austra. Es jau labprāt ietu. Nava man vairs te nekāda prieka. Vaj mums tālu jaiet?

Jānis. Tālu... Par kādu mēnesi būsīm tur. Tikai uz dienvidiem jaiet, to es zinu, jo tur saule bija gaišaka. Un tad līgsmosim. Man pie mājas lievenitis apaudzis vīna stīgam un ap viņu mauriņš miksts kā zīds, un visur rozēs, bet dārza vidū diķis ar baltām ūdens lilijām un apkārt lieli vītoli... Skaidri kā pasakā. Un es jau pavisam gatavs. Nāc tikai.

Austra uztrankta. Bet tēvs nezina. Kā viņam lai saka? Nelaidīs.

Jānis. Mums jābēg, Austra, citādi mēs netiekam projām. Nevienam mēs ardievas neteiksim — mums te draugu nepaliek. Klusu. Vaj zini, pa ceļu arī neiesim. Gar sudmalām, par tiltu mūs ieraudzīs un atkal sitīs. Bet mēs tepat lejā par dzelmi... Tur maza laiviņa, un es arī airt māku. Un tad taisni par noru... Tikai pa ceļu nevar.

Austra. Par lielo dzelmi? Bet tur ūdens griežas kā katlā. Man bailes. Māte man stāstīja, ka dzelmē guļot jauns pūķis un raujot visus sev klāt dziļumā. Bērņus ar ūdens rozēm mājot. Un tagad nakts.

Jānis. Tu vēl pasakam tici? Viss meli! Ūdens pūķis nedrīkst mums stāties ceļā, viņš paņem tikai bailīgos un jaunos. No mums viņam bailes. Visi tumšie gari slēpjas no laba un baidas no taisnības. Taisnībai palīdz labie gari, un mēs taču taisnības meklejam.

Austra. Vaj mēs tikai aiziesim?

Jānis. Aiziesim, aiziesim. Es ceļu zinu. Nāc nu. Arā tagad tik labi. Vēl mākonīši ir drusku sarkani un zvaigznes spīd. Un migla balta, tīra.

Austra. Iesim. Paņem kurpītes un uzmauc kājās. Ap

pleciem liek lielu apliekamo lakatu. Bet klusu, ka neviens nemana. Grib iet, apstājas. Manas grāmatas ņemšu līdzī. Man mātes un skolotāja dāvinātas. Tās neatstāšu, uz tām manas asaras riteja. Paceļ spilvenu no gultas un paņem grāmatas. Būtu nu atvadījusies... nava, no ka atvadīties.

Jānis ņem viņu pie rokas. Nāc nu, Austra, nāc. Še nevienam mūs nevajaga. Saltas te ir cilveku sirdis un salti viņu vārdi. Bet mēs aiziesim... Uz manu bērnu zemi mēs iesim, tur visi cilveki ir labi un mīļi. Ta ir mūsu zeme. Kas par laimes dienam mums tur būs... Nāc! Iziet abi klusu pa āra durvīm. Uz britiņu skatuve tukša. No kreisās puses ienāk skolotājs.

Skolotājs. Paldies Dievam! Taču reiz. Kā viņa priecāsies, mana labā Austra. Staigā, priecīgi rokas berzedams pa istabu. Beidzot pierunāju viņu tomēr, lai laiž bērnu skolā... Man gan tas nebija viegli, bet tas nekas, ka man viņam vēl jāpiemaksā. Un naudu tomēr viņš nodzers... Bet Austra ies skolā... Sauc. Austra! Pie sevis. Diezgan viņa cietusi, un diezgan raudājusi. Visur mēs viņiem varam dot tik maz, un viņi tomēr, kā mazas vārigas puķītes, gaida saules un mīlestības. Kad mēs viņus varesim diezgan sargāt un audzināt? Sauc. Austra! Austra, nāc šurp, es tev ko pateikšu! Kur gan viņa vareja palikt?

Tēvs ienāk no kreisās puses; pudele rokā. Kur tad tas meitens palicis? Tepat vēl bija. Pataisa āra durvis un sauc. Austra, nāc šurp! Uz skolotāju: Pagaidiet, mīļais kungs, tepat. Viņa būs tūlīt. Skatas pudelē pret uguni. Nekas, labs malciņš vēl; ies pie sirds. Skolotājs skatas pa logu. Durvis lēni atveras un Valdemars iebāž galvu un skatas.

Tēvs un skolotājs. Nu, kas tur?

Valdemars bailīgi ienāk un skatas apkārt, klusu. Vaj te nava Jānis... Es viņu mekleju. Un kur tad Austra?

Skolotājs. Vaj tad Jānis te bija?

Valdemars. Ja, es domāju viņš atnāca šurp...
Viņu saimnieks stipri sita... Bailīgi skatas uz logu un
drebedams spiežas pie skolotāja. Bet kas tad tur bija...
tur... tur...

Skolotajs. Bet kas tev kait? Ko tu tur saciji?
Un tu viss drebi. Kas tev ir?

Valdemars. Man likās, tur lejā pie dzelmes, it kā
kāds būtu kliežis, briesmīgi, it kā slīkdams... Tur
ir ļoti tumšs un tāda balta bieza migla... Man
bailes iet mājās.

Skolotajs glaudidams. Nerunā nu niekus. Tu taču
spokiem netici. Tie ir vecu ļaužu stāsti... Tēvs
sēstas uz sola un dzer no pudeles.

Valdemars. Un tomēr man bailes. Skatas uz logu.

Skolotajs. Nāc, iesim abi palūkoties ārā, kur
Austra palikusi... Nu, nebaidies. Paņem Valdemaru pie
rokas un iet uz durvju pusi.

Kāds strādnieks ātri atrauj durvis un ienāk istabā.
Palīgā! Ātri! — — — Ne, neka... par vēlu.

Visi uztrūkstas. Kas?!

Strādnieks. Tur divi bērni... dzelmē... Viņi
gribejuši pārbraukt... Ūdens virpuli laiviņa sa-
šķidusi! Viens nogrimis dzelmē.

Tēvs sastingst ar puspaceltu roku, kuņģa pudele.

Skolotajs saķer galvu ar rokam un iekliež. Austra!!

Valdemars bāls pavēris lūpas, ķežas pie viņa svārkiem
un sāk raudat.

Austra ieskrien pa āra durvim, izbijusies, vaļējiem matiem,
kliegdama. Viņš nogrima! Dodas taisni uz priekšu.

Skolotajs satur viņu. Austra! Tu še, tu esi dzīva!
Tagad tev būs labakas dienas, mana labā Austra!

Austra nesaprazdama. Viņš iesēdās laiviņā... un
ūdens virpulis to aizrāva — — Un viņš gribeja iet
uz savu bērnu zemi... un es arī!

Skolotajs. Tepat, skolā, būs tava bērnu zeme,
Austra! Citur viņas nava. Klusums.

1902.

Priekšgars krīt.